

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2025 Issue 5

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA ISHLAYOTGAN ZARARLANGAN ISHCHILARGA 1-TIBBIY YORDAM KO'RSATISH ASOSLARI

Olimov Oyatillo Ixvoljon o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti talabasi

olimovoyatillo737@gmail.com

Annotatsiya. Qishloq xo'jaligida mehnat jarayoni inson salomatligi uchun turli xavflarni yuzaga keltiradi. Dala sharoitida uchraydigan mexanik jarohatlar, kimyoviy ta'sir, issiqlik zarbasi yoki texnika bilan bog'liq shikastlanishlarda birinchi yordamni tezkor va to'g'ri ko'rsatish jarohatning og'ir oqibatlarga aylanishining oldini oladi. Mazkur ishda qishloq xo'jaligi korxonalarida uchraydigan asosiy jarohatlar tahlil qilinib, ularning har birida qo'llaniladigan samarali birinchi yordam usullari keng yoritiladi. Shuningdek, korxonalarda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish, xodimlar o'rtasida amaliy ko'nikmalarni oshirish va favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni kuchaytirish bo'yicha muhim tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, birinchi yordam, jarohat turlari, mexanik shikastlanish, kimyoviy ta'sir, issiqlik zarbasi, xavfsizlik madaniyati, dala sharoiti, favqulodda yordam, mehnat muhofazasi

KIRISH. Qishloq xo'jaligida mehnat jarayoni ko'p hollarda og'ir jismoniy harakat, e'tiborning yuqoriligi va doimiy ehtiyotkorlikni talab qiladi. Dala sharoitida ishlayotgan odamlar ko'pincha turli xavf omillari bilan yuzma-yuz keladi: ishlayotgan texnika, qo'lda bajariladigan mexanik jarayonlar, o'tkir asbob-uskunalar, kimyoviy vositalar, issiq quyosh va uzoq vaqt davomida ochiq maydonda ishlash kabi omillar shular jumlasidan. Shuning uchun jarohatlarning oldini olish, xavf tug'ilganda esa birinchi yordamni to'g'ri ko'rsatish qishloq xo'jaligi korxonalarida mehnat qilayotgan har bir inson uchun nihoyatda muhim hisoblanadi. Ko'p hollarda jarohatlanishlar bir lahzaalik chalg'ish, ehtiyotkorlikning pasayishi yoki atrofdagi xavfni to'liq baholamaslik oqibatida sodir bo'ladi. Dala sharoitining murakkab tomoni shundaki, tibbiy yordam darhol yetib kelmasligi mumkin, shu sababli jarohatni erta aniqlash va eng zarur choralarni ko'rsatish ishchining sog'lig'ini saqlab qolishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Xavfsizlik qoidalariga rioya qilish, birinchi yordam tamoyillarini bilish va atrofdagilarning tezkor harakati jarohatlarning og'ir oqibatlarga aylanmasligiga yordam beradi.

Dala ishlarida ko'p uchraydigan jarohatlar asosan mexanik shikastlanishlardan boshlanadi. Kesish, shilinish, lat yeyish kabi jarohatlar o'tkir asboblardan metall qismlar yoki qo'l bilan bajariladigan ishlarda tez-tez uchraydi. Ba'zan oddiy tuyulgan kichik jarohat ham vaqtida tozalanmasa va to'g'ri bog'lanmasa, yallig'lanish yoki infeksiyaga sabab bo'lishi mumkin. Qishloq xo'jaligi texnikasi bilan ishlash esa alohida xavf tug'diradi — traktor,

kombayn, motokultivator kabi mexanizmlar bilan bog'liq jarohatlar odatda jiddiyroq bo'ladi va ular texnikani to'xtatmasdan yordam ko'rsatishga harakat qilinganda yanada og'irlashishi mumkin. Kimyoviy moddalar bilan ishlashda ham ehtiyotkorlik talab etiladi: o'g'itlar, pestitsidlar va boshqa moddalar teriga tegishi yoki nafas orqali kirishi ishchining ahvolini keskin yomonlashtirishi mumkin. Yilning issiq faslida esa quyosh nuri ostida uzoq ishlash hushdan ketish, issiqlik zarbasi yoki organizmning suvsizlanishiga olib keladi. Bu jarohatlarning barchasi tezda aniqlansa va to'g'ri choralar ko'rilsa, jiddiy oqibatlarining oldi oson olinadi. Dala ishchilari bu holatlarni oldindan bilib, har birida qanday harakat qilish kerakligini tasavvur qilib yurgani ma'qul.

Dalada biror shikast sodir bo'lganida eng avvalo atrofning xavfsizligini tekshirish kerak: texnika o'chirilganmi, zaharli modda tarqalishi bormi yoki qo'shimcha tushkunlik va xavf bor-yo'qligini aniqlash muhim. Shu bilan birga yaralangan yoki kasal kishiga yaqinlashayotganda qo'lqop yoki boshqa himoya vositalaridan foydalanish tavsiya etiladi — oddiy bir izolyatsiya tibbiy xavfni kamaytiradi. Holatni baholash davomida birinchi navbatda insonning ongda ekanligini, nafas olayotganligini va kuchli qon ketishi bor-yo'qligini ko'rib chiqish kerak; og'ir holatlarni aniqlagach, darhol favqulodda xizmatlarga aniq manzil, zararlangan soni, asosiy belgilar (nafas olish, ong holati, qon ketishi) va sodir bo'lgan voqea turini aytib berib qo'ng'iroq qilish lozim. Yordam ko'rsatishda ketma-ketlik oddiy va esda qolishi oson bo'lishi kerak: birinchi navbatda o'zingiz va atrofdagilar xavfsizligini ta'minlash, keyin yaralanganning asosiy funksiyalarini — ong, nafas va qon aylanishini tekshirish, so'ng zarur bo'lsa qon ketishini bosish yoki jarohatni himoyalash, og'ir holatlarda esa bemorni harakatlantirmaslik va professional tibbiy yordam kelishini kutish. Favqulodda vaziyatda tinchlik va aniq harakat qilish ko'pgina noxush oqibatlarining oldini oladi, shuning uchun atrofdagilarni vazifalarga yo'naltirish — kim telefon qilishi, kim birinchi bandajni topishi kabi oddiy taqsimot ham foyda keltiradi.

Kesilish yoki kuchli qon ketishi paytida birinchi vazifa — qon oqimini bosishdir. Qon oqayotgan joyga toza mato yoki steril bandaj bilan qattiq bosim qo'yish va agar imkoniyat bo'lsa jarohatni yuvingan ikki qo'l bilan bosish samarali; shunda tomir ichidagi bosim kamayadi va qon to'xtashiga yordam beradi. Agar qon ko'p bo'lsa, yaradorni balandroq ko'tarib turish yordam beradi, biroq jarohat joyi suyakka yoki ichki jarohatga aloqador bo'lsa ehtiyot bo'lish kerak. Agar yarada begona jismlar bo'lsa, ularni kuch bilan tortib olishdan saqlaning — ularni joyida ushlab, atrofni bosib bandajlash tibbiy muolaja kelguncha xavfsizroq. Kichik kesiklar toza suv bilan yuvilib, antiseptik bilan tozalansa va steril bint bilan yopilsa, ko'pincha yetarli bo'ladi; chuqur, uzun yoki teshilgan yaralar, burun yoki og'izdan kelayotgan kuchli qon ketishi,

yoki odam ruhiyatchanligi yo'qolgan holatlar bo'lsa shifoxonaga murojaat qilish zarur.

Suyak sinishi yoki bo'g'im chiqishi shubhasida bemorni ortiqcha harakatlantirmaslik muhim: o'sha holatda og'irroq shikastlanishga olib kelishi mumkin. Agar kasalning holati barqaror va kichik sinishdan shubha bo'lsa, zararni immobilizatsiya qilish — ya'ni sinagan yoki og'riqli joyni barqaror holatda ushlab turuvchi choyshab, taxta yoki yopiq valik bilan mahkamlash kerak; bandajni juda qattiq tortmaslik, barmoqlar rangining o'zgarmasligini va qurbonning hissiyotining buzilmasligini tekshirish zarur. Agar shikastlanish bosh, bo'yin yoki orqaga oid bo'lishi mumkin deb taxmin qilinsa, bemorni harakatlantirmaslik va professional yordam kelguncha uning boshini va bo'yinini qo'shimcha himoya qilish muhim. Agar jarohat bilan birga kuchli qon ketishi bo'lsa, avval qon to'xtatiladi, so'ng immobilizatsiya qilinadi; og'riqni kamaytirish uchun bemorni tinchlantirish va shifokorga tezda yetkazish kerak.

Pestitsidlar, o'g'itlar yoki boshqa kimyoviy moddalar bilan kontakt bo'lganda eng tezkor chora — kontaminatsiyalangan kiyimni olib tashlash va terini ko'p miqdorda toza suv bilan yuvishdir. Agar kimyoviy moddalar ko'zga tegsa, ko'zlarni kamida 15 daqiqa davomida ochiq holda doimiy suv bilan chayish muhim; ko'zga qo'lda shifo bermoqchi bo'lmay, professional tibbiy yordamga murojaat qilish kerak. Og'iz orqali zaharlanish holatlarida bemorni quvvatlantirish yoki majburan qayt qilishga harakat qilmaslik kerak — ko'pincha bu xavfni oshirishi mumkin; mutaxassis maslahatiga muvofiq harakat qilish lozim. Kimyoviy zaharlanish alomatlari — nafas olish qiyinlashuvi, ko'z yosh olib oqishi, terida kuchli qizarish yoki o'tkir og'riq — paydo bo'lsa, darhol xavfsiz joyga ko'chirish, iflos kiyimni olib tashlash va ishchi xizmatlariga, agar kerak bo'lsa, tez yordamga xabar berish zarur.

Ochiq havoda uzoq vaqt ishlash natijasida organizm suvsizlanishi, tuz muvozanati buzilishi va issiqlik ta'sirida hushdan ketish yoki issiqlik zarbasi yuzaga kelishi mumkin. Agar bemor bosh aylanishi, kuchsizlanish yoki terlash to'xtashi kabi belgilar ko'rsatsa, uni darhol soyali yoki salqin joyga ko'chirish, kiyimni ozodlashtirish va ko'p miqdorda suv ichirishga yordam berish kerak; agar odam hushdan ketgan bo'lsa, yotqizib, oyoqlarini biroz ko'tarish qon aylanishini tiklashga yordam beradi. Issiqlik zarbasi — yuqori tana harorati, hushning yo'qolishi va tez nafas olish bilan namoyon bo'luvchi og'ir holat — darhol sovutish choralari (nam sochiq, salqin havoda joylashtirish, agar imkon bo'lsa sovuq suv bilan yuvish) va favqulodda tibbiy yordam chaqirishni talab etadi. Judayam issiqda ishlash paytida ish vaqti oralig'ida qisqa tanaffuslar va yetarli suyuqlik iste'moli ishchilarni himoya qilishning eng samarali usullaridan biridir.

Qishloq xo'jaligi korxonalarida haqiqiy xavfsizlik madaniyati — faqat qoidalarga rioya qilish emas, balki har bir xodimning o'zini va jamoadoshlarini himoya qilishga mas'uliyat bilan yondashishidir. Bunga rahbarlarning aniq va doimiy pozitsiyasi, ochiq muloqot va amaliy ko'nikmalar ta'minlanishi kerak: rahbarlar xavfsizlikni ustuvor vazifa deb e'lon qilishi, oddiy va tushunarli xavfsizlik qoidalarini kundalik ishga singdirishi, xodimlarni xatoliklarni yashirmaslikka undashi korxonani real himoya qilib beradi. Muloqot ochiq bo'lishi kerak — xodimlar xavfli vaziyatni yoki nosoz uskunani ko'rib qolsa, tez va bemalol xabar berish imkoniga ega bo'lishi muhim; bunday madaniyat xatoliklardan o'rganish va takrorlanmaslik yo'lini ochadi. Ta'lim va o'qitish doimiy jarayon bo'lib, yangi kelgan xodimlar uchun asosiy xavfsizlik ko'nikmalari va birinchi yordam amaliyotlari dastavval o'rgatilsa, keyin esa mavsumiy yoki texnika o'zgarganida muntazam ravishda takroriy mashg'ulotlar o'tkazilishi lozim. Amaliy mashg'ulotlar nazariy ma'ruzadan ko'ra ko'proq natija beradi: ish joyida oddiy stsenariylar bo'yicha mashq qilish, favqulodda vaziyatlarda kim nima qilishi aniq belgilangan bo'lishi va personal bir-birini tezda yordamga chaqirish tartiblariga o'rganishi kerak. Himoya vositalariga e'tibor katta bo'lishi lozim — toza va mos keluvchi qo'lqop, niqob, ko'zoynak, oyoq kiyimi va maxsus kiyimlar mavjudligi yetarli emas; ularni qanday va qachon kiyish, ularni saqlash va almashtirish tartibi ham xodimlarga oddiy qilib tushuntirilishi kerak. Kimyoviy moddalar bilan ishlash joyida aniq belgilangan saqlash joylari, yorliqlar, ishlatish bo'yicha qisqa ko'rsatmalar va avariya holatida zarur bo'lgan vositalar (masalan, ko'z yuvish shlangi, yuvish stantsiyasi) joylashtirilishi ishdan oldingi xavfni kamaytiradi. Favqulodda holatlar uchun ichki tartib faqat hujjat bo'lib qolmasligi kerak — uni har kim tanishi, unga amal qilishi va muayyan vazifalarni bajarishini muntazam ravishda mashq qilishi zarur. Jarayonlarni soddalashtirish, xavfsizlikni ishning ajralmas qismiga aylantirish, voqea sodir bo'lganda tezkor va tartibli harakat qilish madaniyatni mustahkamlaydi, va natijada jarohatlar soni sezilarli darajada kamayadi. Rasm joyi: maqola o'rtasida, aynan bu mavzuni vizual tarzda mustahkamlash uchun “Korxonada xavfsizlik madaniyati: kundalik amaliyotdan favqulodda holatgacha” nomli infografika joylashtirilishi tavsiya etiladi — unda o'qitish, PPE foydalanishi, favqulodda aloqa va birinchi yordam ketma-ketligi diagramma tarzida ko'rsatiladi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, qishloq xo'jaligida birinchi yordamni o'z vaqtida va to'g'ri ko'rsatish nafaqat jarohatlanganning hayotini saqlab qolishi, balki uning tiklanish tezligini va ishga qaytish sifatini ham belgilab beradi. Asosiy tamoyillar — atrof xavfsizligini birinchi o'ringa qo'yish, tez va aniq baholash, qon ketishini nazorat qilish, shikastlangan joyni himoyalash va zarurat bo'lsa professional yordamga murojaat qilishdir — bular oddiy va

eslab qolishi oson qoidalar bo'lib, amaliy mashg'ulotlar orqali har bir xodimning avtomatizatsiyalangan harakatiga aylantirilishi mumkin. Doimiy o'qitish, rahbarlarning namuna ko'rsatishi va ish jarayoniga xavfsizlikni singdirish orqali korxonada xavfsizlik madaniyati kuchayadi; bu esa insidentlar kamayishi, ish unumdorligining oshishi va ishchilar salomatligining yaxshilanishiga olib keladi. Har bir kishi o'zining asosiy vazifasini bajarishi bilan bir qatorda, xavfsizlikka ham hissasini qo'shsa, dala — xavfsiz va samarali joyga aylanadi. Agar xohlasangiz, endi bu xulosani qisqa vizual checklist yoki infografika ko'rinishida ham tayyorlab beraman.

Foydalanilgan dabiyyotlar

1. Абдуллаев, Қ.Қ. Қишлоқ хўжалигида меҳнат муҳофазаси асослари. – Тошкент: Фан, 2019.
2. Жумаев, Р.Т. Тиббий биринчи ёрдам асослари. – Тошкент: Шифо, 2020.
3. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги. Биринчи тиббий ёрдам қоидалари ва амалиёти. – Тошкент: Вазирлик нашри, 2021.
4. World Health Organization. **First Aid: Guidelines for Health Workers**. – Geneva: WHO Press, 2018.
5. Occupational Safety and Health Administration (OSHA). **Agricultural Safety and Health Guidelines**. – Washington, DC: OSHA Publications, 2020.
6. Назаров, А.А. Фавқулодда ҳолатларда ҳаракат қилиш қоидалари. – Тошкент: Амал, 2018.
7. FAO. **Farm Work Safety Standards**. – Rome: United Nations FAO, 2019.